

Susjedstvo i socijalna integracija: utjecaj lokalnih društvenih odnosa na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu na primjeru Hrvatske

GERAN MARKO MILETIĆ*
RAŠELJKA KRNIĆ
FILIP MAJETIĆ
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar
Zagreb, Hrvatska

Izvorni znanstveni rad
UDK: 364.016:364.46
doi: 10.3935/rsp.v23i2.1310
Primljeno: lipanj 2015.

Iako naizgled paradoksalno, čini se da je danas u vremenu kada su globalizacijski procesi zapadne civilizacije na svom vrhuncu za mnoge ljude još uvijek ideja sigurnosti, bliskosti i pripadanja (po)ostala je itekako važna. Brojne recentna istraživanja u društvenim znanostima govore o važnosti susjedstva na različitim razinama, a ta se važnost očituje prvenstveno u pozitivnom utjecaju koji proizvodi zadovoljstvo susjedstvom u kojem se živi. Izučavanje karakteristika susjedstva danas je itekako relevantno i u tom smislu našim istraživanjem želi se pridonijeti boljem razumijevanju tog složenog fenomena i u kontekstu hrvatskog društva. Cilj ovoga istraživanja je dobiti osnovni uvid u predodžbu o razini socijalne integracije u susjedstvu, te utvrditi u kojoj mjeri u hrvatskom društvu na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu utječe osobno iskustvo socijalne interakcije s osobama s kojima se dijeli širi životni prostor. Rezultati istraživanja pokazali su da se tek manji broj ispitanika može pohvaliti da živi u skladnom susjedstvu, skladnom u smislu postignutog stupnja socijalne integracije, dok najveći broj njih nalazi neke elemente koji upućuju na manjkavosti ili potpuno odsustvo socijalne integracije u njihovom susjedstvu.

Ključne riječi: susjedstvo, socijalna integracija, percepcija socijalne kohezije.

---

* Geran Marko Miletić, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar / Institute of Social Sciences Ivo Pilar, Marulićev trg 19/I, 10000 Zagreb, Hrvatska / Croatia, Geran.Marko.Miletic@pilar.hr

UVOD

Iako naizgled paradoksalno, čini se da je danas u vremenu kada su globalizacijski procesi zapadne civilizacije na svom vrhuncu i kada postmodernu epohu u kojoj živimo karakteriziraju izrazita diferencijacija, fragmentacija, fluidnost, individualizam, privremenost, površnost te različiti oblici alijenacije, za mnoge ljude još uvijek (ili baš zbog toga), ideja stabilnosti, sigurnosti, bliskosti i pripadanja (po)ostala je itekako važna. Ako izuzmemo obitelj kao tradicionalno najснаžniji izvor identiteta i povezanosti, susjedstva su nekada igrala ključnu ulogu kada je u pitanju osjećaj sigurnosti i pripadnosti zajednici. Shaw i Shaw (1999.) govore o nekada usko povezanom susjedstvu, gdje je svatko svakome znao ime i gdje su ljudi blisko surađivali radeći zajedno na projektima kojima je cilj bio unaprijeđenje njihove zajednice. Drugim riječima, susjedstva su nekada bila važan centar društvenog života. Međutim, iako je kriza socijalne kohezije, kao posljedica erozije tradicionalnih vrijednosti i promjene načina života, djelomično transformirala nekadašnju ulogu susjedstva pojavom nekih novih oblika umrežavanja i »prostora« identifikacije i socijalne interakcije, iz mnogobrojne literature koja se u posljednja dva desetljeća bavi temom socijalne kohezije i identiteta jasno je vidljivo da susjedstvo još uvijek predstavlja važan oblik zajednice unutar koje ljudi stvaraju više ili manje bliske veze, traže osjećaj sigurnosti i izvor identiteta. »Odnos između ljudi i mjesta je vjerojatno od još veće važnosti na kraju 20. stoljeća, nego što je to bio na njegovom početku« (Phillipson i sur., 1999.: 740).

Zajednica, društvena kohezija i susjedstvo teme su koje imaju dugu tradiciju u društvenim znanostima. Još od dvadesetih godina prošlog stoljeća, kada su sociolozi

Čikaške škole proučavali različite oblike adaptacije doseljenika u urbana područja i formiranje novih oblika zajednica kao posljedice prilagodbe novim društvenim okolnostima, pa sve do danas, te teme predstavljaju plodno područje znanstvenih debata i izučavanja. U literaturi se često može naići na konstatacije kako su, barem u europskom kontekstu, razmatranja uloge susjedstva zadnjih nekoliko godina dosegnula svoj vrhunac usprkos dominantnom diskursu o globalizaciji i postmodernizmu (Forrest, 2009.). Upravo je kriza socijalne kohezije, proizašla iz različitih obrazaca postmodernog života, ponovno postavila pitanje funkcioniranja susjedstva na mapu potencijalnih »rješenja« kada govorimo o reprodukciji socijalnog kapitala, osnaživanju demokratskih procesa kroz lokalnu zajednicu ili problemima siromaštva u gradovima.

»Stvar je u tome da je susjedstvo, s pravom ili ne, ponovno zadobilo pozornost zakonodavaca iz dva razloga: najprije kao temelj za održavanje socijalne kohezije (...) i kao drugo zbog evidentnog siromaštva i izostanka prilika u pojedinim dijelovima velikih gradova« (Forrest, 2008.: 7).

Brojne recentne teorije i istraživanja u društvenim znanostima, ali i razmatranja iz drugih perspektiva poput urbanog planiranja i zakonodavnih institucija, govore o važnosti susjedstva na različitim razinama, a ta se važnost očituje prvenstveno u pozitivnom utjecaju koji proizvodi zadovoljstvo susjedstvom u kojem se živi. Druženje sa susjedima je većini još uvijek uobičajen oblik socijalne interakcije (Miletić, 2015.), a pokazalo se da na osobnoj razini osjećaji pripadanja i zadovoljstva susjedstvom smanjuju stres i strahove, a povećavaju psihofizičko zdravlje stanovnika (Adams, 1992.; Brown i sur., 2004.; Moser i sur., 2002.; Young i sur., 2004.). Također, povezanost, interakcija i umreženost u susjedstvu utje-

ču na kvalitetu života u smislu smanjenja kriminala i vandalizma (Sampson i sur., 1997.; Lelieveldt, 2004.), a prema Kearns i Forrest (2000.), odražava se i na opću socijalnu koheziju.

Sve navedeno upućuje na to da su izučavanje karakteristika susjedstva i suvremenih oblika društvenih odnosa i umrežavanja unutar ove socio-prostorne jedinice danas itekako relevantna i u tom smislu našom analizom želi se pridonijeti boljem razumijevanju tog složenog fenomena i u kontekstu hrvatskog društva. U radu su analizirani empirijski podaci prikupljeni anketnim istraživanjem na nacionalnom reprezentativnom uzorku. Rad se sastoji od uvoda i sljedećih sedam poglavlja: Koncept socijalne kohezije, Dinamika socijalne kohezije u susjedstvu, Pregled dosadašnjih istraživanja, Ciljevi i hipoteze, Metodologija istraživanja, Rezultati i Rasprava.

KONCEPT SOCIJALNE KOHEZIJE

Pojam socijalne kohezije, u najširem smislu, odnosi se na stupanj povezanosti i integracije unutar neke zajednice, tj. opisuje razinu međusobnog povjerenja, uzajamnosti te oslanjanje na zajedničke norme. U ovom poglavlju reći ćemo nešto više o samom razvoju koncepta socijalne kohezije, a u poglavlju koje slijedi bavit ćemo se načinom na koji je pojam konceptualiziran u kontekstu istraživanja susjedstva.

Pojedina istraživanja i teorije suvremene sociologije, ali i socijalne psihologije svoje temelje nalaze u klasičnim radovima Emilea Durkheima koji, baveći se fenomenom samoubojstva, funkcionalne dezintegracije i podjele rada u sociološki diskurs uvodi i koncept socijalne kohezije (Giardiello, 2014.). Na području socijalne psihologije taj je koncept, kao najznačajnija »paradigma«, kod nekih autora sredinom 20.

stoljeća, primjenjivan u analizama funkcioniranja malih društvenih grupa, da bi kasnije bio proširen na brojne analize fenomena poput solidarnosti, radne produktivnosti, socijalne potpore, mentalnog zdravlja itd. (Bollen i Hoyle, 1990.). U suvremenim sociološkim makroteorijama, poput radova Bergera (1998.) i Gougha i Olofssona (1999.) možemo pronaći koncept socijalne kohezije koji se nastavlja na Durkheimovu i Parsonsovu tradiciju systemske analize, gdje se razmatraju šire implikacije kohezije u kontekstu socijalne integracije, stabilnosti i dezintegracije s posebnim naglaskom na problem socijalnog isključivanja. Međutim, mana takvih systemskih analiza je njihova apstraktnost i relativno slaba analitička moć uslijed izostanka preciznije definicije i smjernica za operacionalizaciju koncepta (Chan i sur., 2005.).

Iskorak u tom smislu napravio je Lockwood (1999.) koji se od analiza makrostrukturalne dimenzije društvenih fenomena (koje često zanemaruju krizu društvenih veza i fenomen dezorganizacije na razini zajednice ili susjedstva), okrenuo mikrorazini baveći se proučavanjem socijalne kohezije koja se odnosi na čvrste mreže odnosa na komunalnom nivou, poput obitelji, volonterskih organizacija, prijateljskih mreža i susjedstva. Lockwoodovo razumijevanje kohezije kao mikroaspekta socijalne integracije sasvim je suprotno strukturalnim analitičkim modelima. Prema Lockwoodu, socijalna kohezija ne utječe na društvo kao sistem (sustav), već na sve one pojedinačne aktere koji sudjeluju u primarnim i sekundarnim odnosima koji konstituiraju neku zajednicu. Naglašavanje indikatora poput altruizma, povjerenja i spremnosti na pomoć i onima izvan primarne mreže odnosa bit će važna smjernica za konceptualiziranje socijalne kohezije mnogim autorima koji će se baviti društvenom interakcijom na mikrorazini, uključujući i

one koji su se posebno posvetili istraživanjima susjedstva iz različitih perspektiva.

Ekonomске, tehnološke i kulturne promjene u okviru postindustrijskog razvoja neki autori vide kao uzročnike sve veće krize socijalne kohezije koja se posebno ogleda u problemima siromašnih pa tako i dezintegraciji susjedstva u kojima žive stanovnici lošijeg ekonomskog i obrazovnog statusa (Cars i sur., 1998.). Pristupajući također problemu iz makroperspektive, post-modernu krizu socijalne kohezije Fukuyama (1999.) objašnjava kao posljedicu podbačaja keynesijanskog kapitalizma što je uzrokovalo urušavanje standarda srednje klase, rastuću nejednakost, socijalnu fragmentaciju i urušavanje zajedničkih moralnih vrijednosti. Urušavanje zajedničkih identiteta, kao baze socijalne kohezije, Castells (1997.) također promatra u kontekstu sistemskih društvenih promjena koje su nastupile nakon Drugog svjetskog rata transformirajući socijalne odnose pod utjecajem sve većeg stupnja diskontinuiteta i rizika u svakodnevnom životu. Međutim, pojedini autori, ne umanjujući značaj opservacija proizašlih iz makroanaliza socijalne kohezije, upozoravaju na potrebu za većim fokusom na mikrorazinu problema koja bi trebala pokazati kako normalizacija socijalnih odnosa uvelike ovisi upravo o svakodnevnim, rutinskim aktivnostima, a ne isključivo sistemskim promjenama pa ih je onda i važno istraživati u kontekstu razmatranja značajki socijalne kohezije (Turner, 1991.).

Bollen i Hoyle (1990.) upozoravaju na problem bitno različitih pristupa fenomenu socijalne kohezije i identificiraju dvije različite perspektive. Prva se odnosi na teorije i istraživanja koji se fokusiraju na različite faktore koji pridonose grupnoj koheziji, dok se druga grupa bavi kohezijom kao neovisnim konstruktom koji je moguće konceptualizirati i mjeriti neovisno o fakto-

rima koji je proizvode. Razmatrajući koheziju kao neovisni konstrukt, autori prepoznaju dvije različite dimenzije: objektivnu i percipiranu. Prva dimenzija pretpostavlja određene objektivne karakteristike grupe kao cjeline, dok se druga odnosi na to kako je vide njeni članovi i kako doživljavaju svoj vlastiti položaj unutar neke zajednice. U tom smislu, konceptualiziranje kohezije pretpostavlja izjašnjavanje pojedinaca o vlastitom viđenju povezanosti grupe kojoj pripadaju. Ovakav subjektivni pristup naslanja se na rana nastojanja Gross i Martina (1952.) da operacionaliziraju pojam kohezije dopuštajući akterima da sami odrede zašto im je i na koji način određena zajednica ili grupa važna.

DINAMIKA SOCIJALNE KOHEZIJE U SUSJEDSTVU

Revizija akademske literature koja se bavi ovom temom pokazuje da nema jedne, univerzalne definicije ili interpretacije pojma susjedstva. Različiti pristupi definiranju ukazuju na njegovu multidimenzionalnu prirodu i složenost koja proizlazi iz činjenice da susjedstvo nije samo geografski, tj. fizički određen prostor već je, prema nekim autorima (Guest i Lee, 1984.; Twigger-Ross i Uzzell, 1996.; Winkel, 1981.), prvenstveno socio-psihološki, odnosno subjektivni fenomen. Problem dodatno komplicira i činjenica da za pojedine stanovnike susjedstvo može imati različita značenja i u smislu drugačije percepcije njegovih fizičkih granica i osobina, ali i razlika u subjektivnom doživljaju karaktera socijalne dinamike unutar neposredne životne sredine (Guest i Lee, 1984.; Slavuj, 2012.). Slijedom rečenog, važno je naglasiti kako je istraživanjima utvrđeno da socijalne karakteristike susjedstva imaju snažniji utjecaj na zadovoljstvo susjedstvom, nego njegove fizičke karakteristike (Herting i Guest,

1985.). Percepcija povezanosti u zajednici ima direktne i indirektne posljedice na zadovoljstvo okruženjem u kojem se živi i baš zbog toga je koncept socijalne kohezije jedna od dimenzija kojom se istraživači fenomena susjedstva često bave.

U literaturi koja se bavi socijalnom kohezijom u kontekstu istraživanja susjedstva možemo pronaći različite operacionalizacije i upotrebe pojma, s tim da, iako su različiti, unutar pojedinih koncepata dolazi do određenih preklapanja indikatora. Smith (1975.) npr. govori o 4 aspekta kohezije: upotreba fizičkih sadržaja, osobna identifikacija, socijalna interakcija i vrijednosni konsenzus. Prema Smithu, ove dimenzije kohezije čine kvalitativne razlike u susjedstvu vidljivijim i uzimaju u obzir njeine strukturalne varijable. Buckner (1988.) pak izdvaja tri važne dimenzije koncepta na temelju kojih je moguće izraditi valjan instrument mjerenja: osjećaj zajedništva među stanovnicima, stupanj privlačnosti određenog susjedstva i stupanj interakciju unutar susjedstva. Slijedom ovako postavljene konceptualizacije, susjedstvo s visokim stupnjem socijalne kohezije je ono u kojem njegovi stanovnici iskazuju snažan osjećaj zajedništva, često ulaze u međusobne kontakte i imaju jaku želju živjeti i ostati živjeti u tom susjedstvu. Recentnija literatura koja se bavi ovim problemom, socijalnu koheziju susjedstva definira pomoću pojmova uzajamnog povjerenja, solidarnosti, povezanosti, zajedničkih vrijednosti i potpore (Kawachi i Berkman, 2000.; Leventhal i Brooks-Gunn, 2000.; Sampson i sur., 1999.; Sampson i sur., 1997.). Wen i sur. (2003.) na primjer nalaze kako povjerenje i solidarnost među stanovnicima, kao snažni indikatori kohezije, mogu dovesti do povećanja interakcije među akterima i na taj način do dijeljenja informacija važnih za život u nekoj lokalnoj zajednici poput onih vezanih uz opasnosti od kriminala,

zdravlje, razne usluge i sl. Socijalna kohezija usko je povezana s razinom socijalnog kapitala koji se odnosi na broj i kvalitetu interakcija u civilnom području što uključuje, između ostalog i dobrosusjedske odnose (Barić i Dobrić, 2012.).

Socijalna kohezija unaprjeđuje komunikaciju i različite vidove interakcije među susjedima proizvodeći povezanost koja naglašava društveno umrežavanje individua koje su pristale na zajednički sistem normi i vrijednosti, ponekad isključujući one u koje se nema povjerenja (Fukuyama, 2001.). Koliko će netko biti zadovoljan svojom susjedskom zajednicom, ovisi o objektivnim i subjektivnim kriterijima koje osobe uzimaju u obzir kod procjene osobnog zadovoljstva (Dassopoulos i Monnat, 2010.). To su kriteriji koji se uglavnom odnose na infrastrukturu, održavanje prostora, razinu buke, kriminal, ali i na dimenziju homogenosti susjedstva s obzirom na vrijednosti, vjerovanja i ciljeve (Lu, 1999.). Ljudi uglavnom preferiraju živjeti okruženi drugima koji su im slični pa su tako susjedstva često homogena u smislu rasne i etičke pripadnosti, socioekonomskog statusa itd. (Feld i Carter, 1998.; Grannis, 1998.). Istraživanja su pokazala da u homogenim zajednicama akteri mnogo češće ulaze u međusobne kontakte nego što je to u heterogenim, što posljedično dovodi do više razine međusobnog povjerenja i uzajamnosti (Letki, 2008.) a time i višeg stupnja socijalne kohezije. Drugim riječima, kada imaju priliku birati susjedstvo u kojem će živjeti, ljudi najčešće biraju ono u kojem misle da će se osjećati sigurno, prihvaćeno i ugodno i gdje će pronaći one s kojima dijele slične vrijednosti i životni stil.

»Familijarnost koja može biti svojstvena susjedstvu očita je kad susjedstvo promatramo kroz susret i narativ. Ako su gradovi 'krajolici marginalnih susreta', tada bi susjedstva trebala biti poprišta pred-

vidljivih susreta, što bi za mnoge značilo i udobnih i sigurnih susreta, gdje, upotrijebimo li Beauregardovu terminologiju, ljudi znaju narativna pravila susreta i imaju prikladne diskurzivne strategije kako bi lakom prolazili javnim prostorom: osjećaju se 'kao kod kuće'.« (Kearns i Parkinson, 2001.: 2106).

Stupanj solidarnosti i povjerenja na razini susjedstva uvelike određuje razinu spremnosti lokalnog stanovništva na djelovanje usmjereno na dobrobit zajednice (Coleman, 1993.). U tom smislu, za ovaj rad posebno je važno spomenuti koncept »kolektivne efikasnosti« koji pretpostavlja da je malo vjerojatno da će stanovnici susjedstva biti spremni intervenirati u kontekstu u kojem su pravila ponašanja i interakcije nejasna i gdje postoji nepovjerenje ili strah među ljudima. Ovaj koncept pretpostavlja da će susjedstva s visokim stupnjem socijalne kohezije, tj. ona gdje postoji visoka razina međusobnog povjerenja, uzajamnosti te oslanjanje na zajedničke norme, biti najbolji kontekst za realizaciju tzv. neformalne socijalne kontrole, tj. kontekst koji motivira aktere na akcije usmjerene na opće zajedničko dobro. U tom smislu, »kolektivna efikasnost« susjedstva odražava socijalnu koheziju među njegovim stanovnicima te spremnost na djelovanje (Sampson i sur., 1997.).

Kada govorimo o percepciji socijalne kohezije unutar nekog susjedstva, zapravo govorimo o individualnim subjektivnim procjenama njegovih stanovnika spram razine međusobnog povjerenja, solidarnosti, povezanosti, vrijednostima i potpori koju imaju u toj zajednici. I dok se subjektivna komponenta kohezije odnosi se na osjećaj pripadnosti grupi, komunikaciju te spremnost na suradnju i pomoć, objektivna komponenta mjerit će stvarnu razinu participacije i suradnje (Chan i sur., 2006.). U kontekstu suradnje unutar susjedstva, Put-

nam (2000., kod Monnat) tvrdi kako sudjelovanje u lokalnim aktivnostima proizvodi socijalni kapital i socijalnu koheziju među njegovim stanovnicima, a do sličnog zaključka dolazi i Taylor (1996.) ističući nalaze istraživanja koji pokazuju da oni koji sudjeluju u rješavanju određenih problema u susjedstvu iskazuju veću razinu pripadnosti susjedskoj zajednici. Zadovoljstvo susjedstvom uvelike će ovisiti o tome do koje mjere određeno prostorno i socijalno okruženje stvara pretpostavke za ispunjenje fizičkih, ali i društvenih potreba njegovih stanovnika (Lu, 1999.; Woldoff, 2002.).

PREGLED DOSADAŠNJIH ISTRAŽIVANJA

U nastavku prikazujemo nekoliko pristupa operacionalizaciji koncepta *percepcije socijalne kohezije* na razini susjedstva.

Buckner (1988.) predlaže »instrument kohezije susjedstva« (NCI, eng. *Neighborhood Cohesion Instrument*) koji omogućava analizu na razini pojedinca i susjedstva. Ispitanici na peto-stupanjskoj Likertovoj skali odgovaraju na osamnaest pitanja kojima se mjere već spomenute tri dimenzije kohezije susjedstva: »privlačnost susjedstva« (npr. »općenito, jako mi je privlačno živjeti u ovom susjedstvu« ili »planiram ostati stanovnik ovog susjedstva još godina«), »socijalna interakcija u susjedstvu« (npr. »posuđujem stvari i razmjenjujem usluge sa svojim susjedima« ili »posjećujem svoje susjede u njihovim domovima«) i »osjećaj zajedništva« (npr. »volim misliti o sebi kao sličnome ljudima koji žive u ovom susjedstvu« ili »osjećam kao da pripadam ovom susjedstvu«) (Buckner, 1988.: 783).

Robinson i Wilkinson (1995.) skraćenu verziju tog instrumenta koriste u istraživanju socijalne kohezije susjedstva kod rudara u manjem rudarskom gradu u Kanadi. Rezultati njihove analize otkrivaju

značajnu pozitivnu povezanost broja godina provedenih živeći u susjedstvu, vlasništva nad nekretninom, stvarne vrijednosti nekretnine, duljine trajanja vlasništva nad nekretninom te prisutnosti predškolske i školske djece u kućanstvu s percepcijom kohezije susjedstva te značajnu negativnu povezanost stupnja obrazovanja i ostvarenih prihoda s percepcijom kohezije susjedstva (Robinson i Wilkinson, 1995.: 137). Od novijih istraživanja s upotrijebljenim »instrumentom kohezije susjedstva« ističemo rad Fone, Farewell i Dunstana (2006.) koji skraćenu verziju instrumenta koriste istražujući populaciju Caerphilly Country Borougha (Wales), rad Wilkinsona (2007.) koji analizira kućanstva u 20 ruralnih zajednica Kanade te rad Li, Hsu i Hsua (2011.) koji se bave stanovništvom Taipeija i ruralnog stanovništva Tajvana.

Nadalje, na temelju rezultata kvalitativnog istraživanja provedenog u Hong Kongu autori Forrest i Yip (2007.) konstruirali su instrument koji mjeri, između ostalog, elemente socijalne kohezije, tj. osjećaj pripadnosti susjedstvu i međususjedske interakciju u nekoliko susjedstava različitih obilježja u Guangzhouu (Kina). Važniji rezultati njihovog istraživanja otkrivaju: a) udio ispitanika koji su odgovorili da imaju snažan ili vrlo snažan osjećaj pripadnosti susjedstvu raste s vremenom provedenim živeći u susjedstvu, b) stupanj međususjedske pomaganja je »prilično jednak« među svim dobnim skupinama osim kod najmlađih (25-29 godina) i najstarijih (više od 70 godina) ispitanika – u usporedbi s drugim dobnim skupinama najmlađi su puno manje, a najstariji puno više skloni pružati i primati pomoć u susjedstvu, c) u kontekstu osjećaja pripadnosti susjedstvu i razine međususjedske interakcije nije pronađena značajna razlika između onih koji iznajmljuju nekretninu i onih koji su vlasnici nekretnine (Forrest i Yip, 2007.: 57,60-61).

U literaturi često zastupljen mjerni instrument je i skala »percipirane kohezije« (PCS, eng. *Perceived Cohesion Scale*) autora Bollen i Hoyle (1990.). Kao što je prethodno u tekstu izloženo, njihov koncept percipirane kohezije ima dvije dimenzije: »osjećaj pripadnosti« i »osjećaj morala«. Skala sadrži ukupno šest čestica od kojih tri mjere osjećaj pripadnosti, a tri osjećaj morala. Česticama je pridružena Likertova skala od pet (ili deset) stupnjeva. U prvoj subskali (osjećaj pripadnosti) ispitanici se izjašnjavaju o: a) »osjećaju pripadnosti« npr. susjedstvu/selu/gradu/regiji/narodu, b) »osjećaju da su član neke (određene) zajednice« i c) »percepciji sebe kao dijela neke (određene) zajednice«. U drugoj subskali (osjećaj morala) ispitanici se izjašnjavaju o: a) »vlastitom entuzijazmu oko nečega (određenog)«, b) »sreći što jesu negdje (određeno) ili žive negdje (određeno)« i c) »(određenoj) školi/gradu kao o jednoj od najboljih u zemlji« (Bollen i Hoyle, 1990.: 485). Skala je uz prilagodbu (pojedinih) čestica korištena kod širokog raspona skupina. Primjerice, Bollen i Medrano (1998.) koristili su skalu u istraživanju provedenom na nacionalnom uzorku, Chan, Chiu i Chiu (2010.) u istraživanju na uzorku stanovnika velikih gradova (Hong Kong i Guangzhou), a Bollen i Hoyle (1990.) u istraživanju na uzorku stanovnika grada srednje veličine te uzorku studenata manjeg koledža. Chin i sur. (1999.) isti (prilagođen) instrument testirali su na manjim skupinama, tj. na skupinama od 4 do 5 studenata, a Salisbury, Carte i Chidambaram (2006.) na virtualnim timovima, tj. na grupama koje rade u virtualnom prostoru.

Ovu skalu (PCS) Hipp i Perrin (2006.) koriste u istraživanju percipirane kohezije i njezinih odrednica u novoizgrađenom susjedstvu na jugu SAD-a čiji su stanovnici uglavnom bijelci, kućevlasnici koji pripadaju srednjoj i višoj srednjoj klasi. Najvaž-

nija nezavisna varijabla u istraživanju su »neformalne veze« u susjedstvu. Autori ih mjere postavljanjem sljedećih pitanja ispitanicima: »s kim od susjeda razgovaraju«, »koga posjećuju u njihovim domovima«, »s kim komuniciraju elektroničkom poštom«, »s kim komuniciraju telefonom« (indikator slabih neformalnih veza) te »s kim se osjećaju bliskim« (indikator jakih neformalnih veza) (Hipp i Perrin, 2006.: 2510). Prema istim autorima (2006.: 2507-2508), dosadašnja istraživanja pokazuju kako je socijalna kohezija u susjedstvu pozitivno povezana s postojanjem međususjedskih veza i mreža (Connerly i Marans, 1985.; Lee i sur., 1991.; Sampson, 1991.) te kako je »osjećaj privrženosti susjedstvu« povećan s postojanjem tijesnih međususjedskih veza i mreža (Lee i sur., 1991.; Mesch i Manor, 1998.), ali i onih slabih čije kreiranje i održavanje ne zahtijeva značajna (emocionalna, intelektualna itd.) ulaganja (Lee i sur., 1991.). Prema rezultatima istraživanja Hipp i Perrina (2006.: 2515-2516), na percepciju socijalne kohezije u analiziranom susjedstvu pozitivno utječu razvijene međususjedske mreže – one čvrste/tijesne i one slabe. Od ostalih važnijih nalaza u radu izdvajamo kako slabe međususjedske mreže/veze imaju slabiji pozitivan utjecaj u odnosu na one čvrste/tijesne te kako aktivan volonterski rad i praćena demografska i socio-ekonomska obilježja (npr. dob, spol, stupanj obrazovanja, prihodi kućanstva) imaju mali utjecaj na percipiranu koheziju susjedstva (Hipp i Perrin, 2006.).

Posljednji izložen pristup operacionalizaciju koncepta percepcije socijalne kohezije u susjedstvu je onaj Sampsona, Radenbusha i Earlsa (1997.). Njihova skala »socijalne kohezije i povjerenja« sadrži

pet čestica. Ispitanici se na petostupanjskoj Likertovoj skali izjašnjavaju o sljedećim tvrdnjama: a) »ljudi u okruženju spremni su pomoći svojim susjedima«, b) »ovo je usko povezano susjedstvo«, c) »ljudima u ovom susjedstvu može se vjerovati«, d) »ljudi u ovom susjedstvu općenito se ne slažu jedni s drugima«, e) »ljudi u ovom susjedstvu ne dijele iste vrijednosti«¹ (Sampson, Radenbush i Earls, 1997.: 920).

Oh (2013.) koristi ovu skalu u istraživanju društvenih veza u različitim dobnim skupinama na razini susjedstva u Chicagu (343 susjedstva), gdje socijalna kohezija i povjerenje predstavljaju jednu dimenziju analiziranih društvenih odnosa. Za naše istraživanje interesantan nalaz ukazuje kako je u ukupnoj analiziranoj populaciji (sve dobne skupine) percepcija socijalne kohezije u susjedstvu značajno pozitivno povezana s brojem godina provedenih živeći u susjedstvu, prihodima kućanstva, proživljenim iskustvom bivanja žrtvom nekog zločina te vlasništvom nad nekretninom, a značajno negativno povezana s percepcijom fizičkog (npr. otpad, grafiti) i društvenog (npr. prodavanje droge, ispijanje alkohola na javnim mjestima) nereda u susjedstvu (Oh, 2013.: 502). Posljednjih godina ovim instrumentom percepcija socijalne kohezije susjedstva mjerena je u još nekoliko radova. Primjerice, skalu »socijalne kohezije i povjerenja« upotrebljavaju Hobson, Prater i Leech (2012.) u istraživanju odnosa rasne strukture susjedstva i percepcije njezine kohezije. Dassopoulos i Monnat (2011.) koriste skraćenu verziju skale (b), c), d) i e) čestice) u istraživanju utjecaja percepcije socijalne kohezije vlastitog susjedstva na zadovoljstvo tim susjedstvom, a Bromell i Cagney

¹ Instrument Sampsona, Radenbusha i Earlsa (1997.) »naslonjen« je na projekt pod nazivom Project on Human Development in Chicago Neighborhoods. Prikazana skala predstavlja subskalu u instrumentu kojim autori mjere »kolektivnu efikasnost«. Druga subskala u instrumentu je skala »neformalne socijalne kontrole«.

(2014.) koriste jednako modificiranu skalu (iste četiri čestice) istražujući utjecaj percepcije socijalne kohezije susjedstva na društvenost (eng. *companionship*) kod starijih osoba.

CILJEVI I HIPOTEZE

Iz svega navedenoga razvidno je da socijalna integracija u kontekstu susjedstva ne podrazumijeva samo odsustvo konflikta ili raslojavanja među ljudima koji žive jedni do drugih na određenom prostoru, nego i proces uspostave skladnih društvenih odnosa koji omogućavaju da ta skupina uspostavi minimum suglasja oko nekih zajedničkih vrijednosti i interesa te da onda u skladu s njima i djeluje.

Imajući na umu naznačenu povezanost lokalne socijalne dinamike i socijalne integracije u susjedstvu, ciljevi ovoga istraživanja su: 1. dobiti osnovni uvid u predodžbu o razini socijalne kohezije u susjedstvu u hrvatskom društvu; 2. utvrditi u kojoj mjeri u hrvatskom društvu na doživljaj lokalnih društvenih odnosa, konkretno, na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu utječe osobno iskustvo socijalne interakcije s osobama s kojima se dijeli širi životni prostor.

Osnovna je hipoteza, temeljna na iznesenim teorijskim spoznajama i empirijskim uvidima, da je uključenost u lokalne društvene odnose, a ne demografska i socio-ekonomska obilježja ili rezidencijalni status osobe ono što dominantno utječe na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu. Pritom je pretpostavka da osobe koje su više uključene u lokalne društvene odnose

ujedno percipiraju vlastito susjedstvo kao snažnije društveno povezanu skupinu.

Uključenost u lokalne društvene odnose je u istraživanju zahvaćeno kroz dva elementa, jedan je lokalno volontiranje ili uključenost u aktivnosti usmjerene na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu, a drugi je učestalost i gustoća društvenih odnosa sa susjedima.

METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Prikupljanje podataka

U radu će biti analizirani podaci prikupljeni anketnim istraživanjem Pilarov barometar hrvatskog društva. Istraživanje je provedeno od ožujka do svibnja 2014. godine na višestapno stratificiranom slučajnom uzorku punoljetnih građana Hrvatske, a anketiranje je obavljeno osobno, *licem u lice* na adresi stanovanja ispitanika.² Anketiranje je provedeno u 102 naselja u Hrvatskoj – njih 35 je bilo gradskih, a 67 su bila seoska ili prijelazna. Uzorkom je obuhvaćeno 1 000 ispitanika. Uočena manja odstupanja uzorka od obilježja populacije punoljetnih građana Hrvatske po kriterijima spol, dob i obrazovanje korigirana su korištenjem pondera te je na taj način osigurana reprezentativnost uzorka za navedene kriterije.

Instrumenti

Percepcija socijalne kohezije u susjedstvu. Za mjerenje percepcije socijalne kohezije u susjedstvu poslužili smo se in-

² Uzorkovanje je obavljeno u tri etape. U prvoj je etapi izbor naselja i broj mikrolokacija bio stratificiran po administrativnim jedinicama NUTS-3 razine (20 županija i Grad Zagreb) te po stupnju urbaniziranosti (**gradska i ostala naselja**). Na ovaj je način osigurano da sve županije te dva osnovna tipa naselja budu proporcionalno zastupljena u uzorku. U drugoj etapi su za svaku mikrolokaciju anketiranja slučajnim sustavnim postupkom birana kućanstva, dok je u trećoj etapi potencijalni ispitanik unutar odabranog kućanstva biran metodom prvog rođendana. Na mrežnoj stranici <http://barometar.pilar.hr/metoda.html> moguće je dobiti uvid u detaljnije informacije o metodologiji istraživanja.

strumentom koji su koristili Sampson, Raudenbush i Earls (1997.) u već klasičnom istraživanju povezanosti pojavnosti nasilja u susjedstvu sa sposobnošću susjedstva da djeluje u svrhu ispunjavanja nekih zajedničkih ciljeva. Autori su u navedenom istraživanju propitivali i percepciju socijalne kohezije susjedstva kao jednog od pokazatelja njegove kolektivne efikasnosti. U operacionalizaciji koncepta socijalne kohezije u susjedstvu autori su nastojali uravnoteženo pristupiti i socijalnoj (odnosi) i teritorijalnoj (susjedstvo) komponenti što je temeljni razlog korištenje ovoga instrumenta u našem istraživanju. Sam instrument u izvornom obliku ima pet čestica, a u našem istraživanju korištena je njegova skraćena verzija, odnosno upotrijebljene su tri tvrdnje kojima su zahvaćene tri osnovne dimenzije društvenih odnosa u susjedstvu: solidarnost (»Ljudi koji ovdje žive spremni su pomoći svojim susjedima.«), povezanost (»Ovo je čvrsto povezano susjedstvo.«) te povjerenje (»Ljudima u mojem susjedstvu se može vjerovati.«). Od ispitanika je traženo da izraze stupanj slaganja s ponuđenim tvrdnjama i to na skali s pet stupnjeva, od uopće se ne slažem (1) do potpuno se slažem (5).

Skala susjedskih društvenih odnosa.

Za dobivanje uvida u uključenost u lokalne društvene odnose korištena je Skala susjedskih društvenih odnosa. Radi se o instrumentu koji su koristili Prezza i sur. (2001.) u istraživanju utjecaja lokalnih društvenih odnosa na osjećaj zajednice/zajedništva u četiri talijanska susjedstva. Sama skala ima ukupno sedam čestica od kojih je pet namijenjeno mjerenju učestalosti, a dvije gustoći susjedskih društvenih odnosa. Učestalost susjedskih društvenih odnosa (obuhvaćeni su osnovni oblici socijalne interakcije sa susjedima poput međusobnog posjećivanja, usputnih razgovora, zajedničkog obavljanja nekih aktivnosti te razmjena usluga)

mjerena je na skali s pet stupnjeva, od 1 (nikada) do 5 (svakodnevno), dok su za mjerenje gustoće susjedskih društvenih odnosa korištena dva otvorena pitanja (koliko susjeda bi mogli pitati da im posude neke male stvari te koliko susjeda smatra svojim prijateljem). Dobiveni odgovori na otvorena pitanja naknadno su prekodirani u skalu od 5 stupnjeva pri čemu je 5 bodova nosio je odgovor »sve«, »puno« te odgovor u koje je naveden broj 7 ili više; 4 boda su dobili odgovori »većinu« te broj 5 ili 6; 3 boda su dobili odgovori »dosta«, »više njih« te broj 3 ili 4; 2 boda je nosio odgovor »malo«, »nekoliko« ili broj 1 i 2; a 1 bod je dobio odgovor »nikoga« te broj nula.

Sudjelovanje u aktivnostima usmjerenima na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu. Angažiranost u aktivnostima u korist susjedstva i lokalne zajednice korištena je kao dodatni pokazatelj uključenosti u lokalne društvene odnose, a mjerena je kroz pitanje o sudjelovanju u posljednjih godinu dana u akcijama koje su imale za cilj poboljšati uvjete življenja u njihovom susjedstvu ili lokalnoj zajednici.

Osim navedenih instrumenata koji se odnose na analizirane koncepte, u analizi su još korištene i varijable koje opisuju rezidencijalni status te demografska i socio-ekonomska obilježja ispitanika. Od varijabli koje se odnose na rezidencijalni status u analizu su uključene veličina naselja (tri kategorije: do 1 500 stanovnika; između 1 501 i 75 000 stanovnika; više od 75 001 stanovnika) te veličina zgrade (dviije kategorije: s jednim ili dva stana; s tri ili više stanova) u kojoj ispitanici prebivaju. Od demografskih varijabli u analizi su korištene spol i dob (tri kategorije: 18 – 34 godine; 35 – 64 godine; 65 i više godina), a od socio-ekonomskih varijabli korištene su prosječna mjesečna primanja po članu kućanstva (tri kategorije: do 1 500,00 HRK; od 1 501,00 – 4 000,00 HRK; više

od 4 001,00 HRK) te najviši postignuti stupanj obrazovanja (tri kategorije: završena osnovna škola ili manje; završena srednja škola; završen sveučilišni ili veleučilišni studij).

U sljedećoj tablici prikazana su osnovna obilježja uzorka s obzirom na analizirana demografska i socio-ekonomska obilježja te rezidencijalni status.

Tablica 1.
Osnovna obilježja uzorka

Varijabla	Kategorije	Udio
Spol	Muški	51,7%
	Ženski	48,3%
Dob	18 – 34	25,7%
	35 – 64	52,2%
	+65	22,1%
Prosječna mjesečna primanja po članu kućanstva	<1 500 kn	33,4%
	1 500 – 4 000 kn	51,8%
	> 4 000 kn	14,8%
Najviši postignuti stupanj obrazovanja	Osnovna škola ili manje	31,0%
	Srednja škola	53,0%
	Sveučilišni ili veleučilišni studij	16,0%
Veličina naselja	>75 000 stanovnika	22,7%
	1 500 – 75 000	45,2%
	<1 500	32,1%
Veličina zgrade	1 – 2 stana	72,5%
	3 ili više stanova	27,5%

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

U prvom koraku analizom prikupljenih podataka nastojalo se odgovoriti na pitanje u kakvom susjedstvu živimo. Naime, provođenje istraživanja na reprezentativnom nacionalnom uzorku omogućava nam

da vidimo kako hrvatsko društvo u cjelini doživljava vlastito susjedstvo. Razdioba odgovora na tri pitanja koja se odnose na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu prikazana je u sljedećoj tablici.

Tablica 2.

Percepcija socijalne kohezije u susjedstvu - deskriptivne karakteristike

Varijabla	1. Uopće se ne slažem	2. Ne slažem se	3. Niti se slažem, niti se ne slažem	4. Slažem se	5. Potpuno se slažem	M	SD
1. Ljudi koji ovdje žive spremnu su pomoći svojim susjedima	2,9%	4,1%	20,2%	57,3%	15,6%	3,79	0,858
2. Ovo je čvrsto povezano susjedstvo	5,4%	11,8%	37,1%	32,6%	13,1%	3,36	1,026
3. Ljudima u mojem susjedstvu se može vjerovati	3,5%	6,8%	33,7%	43,4%	12,7%	3,55	0,921

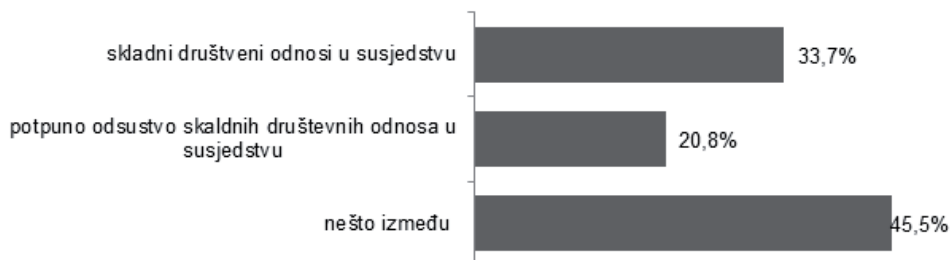
Imajući na umu tri dimenzije društvenih odnosa obuhvaćene instrumentom percepcije socijalne kohezije u susjedstvu – solidarnost, povezanost, povjerenje – razdioba prikazana u tablici 2. otkriva nam da je solidarnost najbolje ocijenjena; gotovo tri četvrtine ispitanika slaže se s tvrdnjom da su ljudi koji žive u njegovom susjedstvu spremni međusobno si pomagati. Na drugom mjestu po prikupljenoj potpori ispitanika nalazi se povjerenje, nešto više od polovice ispitanika navodi kako u njihovom susjedstvu prevladavaju odnosi povjerenja, odnosno smatraju da se može vjerovati ljudima koji žive u njihovom susjedstvu. Od tri analizirane dimenzije, najlošije je ocijenjena međusobna povezanost, samo oko 46% ispitanika opisalo je svoje susjedstvo kao čvrsto povezano.

Na sljedećoj slici prikazan je udio za tri grupe ispitanika formirane s obzirom na izraženo (ne)slaganje s tvrdnjama o

percepciji socijalne kohezije u susjedstvu. U prvoj grupi su ispitanici koji su izrazili slaganje na sve tri tvrdnje iz tog instrumenta, u drugoj grupi se nalaze oni koji se ni s jednom od tri ponuđene tvrdnje nisu složili, dok su u trećoj oni koji su se s nekim tvrdnjama složili, s nekima nisu, a za neke nisu bili sigurni. Ovakav sintetički uvid u prikupljene odgovore otkriva da oko 33% ispitanika percipira društvene odnose u svojem susjedstvu skladnima, s druge strane njih oko 21% ne vidi niti jedan element koji bi upućivao na skladne društvene odnose u njihovom susjedstvu. Njih oko 46% u svojem susjedstvu pak vidi nešto između ove dvije krajnosti. Naime, radi se o ispitanicima koji se slažu s jednom ili dvjema od ponuđene tri tvrdnje. Dakle, iako ne doživljavaju društvene odnose u susjedstvu potpuno skladnim, opet vide neke pozitivne elemente.

Slika 1.

Percepcija socijalne kohezije – razdioba ispitanika u tri kategorije* s obzirom na izraženo (ne)slaganje s tvrdnjama o postojanju solidarnosti, povezanosti i povjerenja u njihovom susjedstvu

* Kategorija *skladni društveni odnosi u susjedstvu* odnosi se na ispitanike koji su se složili sa sve tri ponuđene tvrdnje u instrumentu percepcija socijalne kohezije; kategorija *potpuno odsustvo skladnih društvenih odnosa u susjedstvu* odnosi se na one ispitanike koji se nisu složili niti s jednom od tri ponuđene tvrdnje; kategorija *nešto između* odnosi se na ispitanike koji su se s nekim tvrdnjama složili, s nekima nisu, a za neke nisu bili sigurni.

U sljedećem koraku na instrumentu kojim je mjerena percepcija socijalne kohezije u susjedstvu provedena je faktorska analiza metodom glavnih komponenti. Analizom je utvrđeno postojanje jednog faktora s karakterističnim korijenom većim od 1 (tablica 3.). Izdvojeni faktor, uz visoke projekcije svih triju čestica (u rasponu od 0,833

do 0,890), objašnjava 75,2% varijance pri čemu pouzdanost analizirane skale iznosi $\alpha=0,832$ (tablica 4.). Dakle, svi pokazatelju upućuju na monofaktorsku strukturu prikupljenih odgovora što pak omogućava da se u nastavku analize koristi prosječna skalna vrijednost kao integrativni pokazatelj percepcije socijalne kohezije.

Tablica 3.

Rezultati faktorske analize metodom glavnih komponenti na skali percepcije socijalne kohezije: karakteristični korijeni i udio protumačene varijance

Faktor	Karakterističan korijen	Protumačena varijanca
1	2,255	75,168%
2	0,444	14,817%
3	0,300	10,015%

Tablica 4.

Rezultati faktorske analize metodom glavnih komponenti na skali percepcije socijalne kohezije: projekcije na izdvojenom faktoru te Cronbachov koeficijent pouzdanosti

Varijabla	Projekcija	Cronbachov alfa
1. Ljudi koji ovdje žive spremnu su pomoći svojim susjedima	0,877	0,832
2. Ovo je čvrsto povezano susjedstvo	0,890	
3. Ljudima u mojem susjedstvu se može vjerovati	0,833	

U tablici 5. prikazani su rezultati deskriptivne statističke analize podataka prikupljenih skalom susjedskih društvenih odnosa. Razdioba odgovora na česticama koje mjere učestalost otkriva da je usputni razgovor najčešći oblik socijalne interakcije sa susjedima, gotovo 60% ispitanika je navelo da to čini često ili svakodnevno. Ostali oblici socijalne interakcije sa susjedima znatno su rjeđe prakticirani. Da se često ili svakodnevno međusobno posjećuju, izmjenjuju usluge ili zajednički obavljaju neke poslove navelo je tek između četvrtine i petine ispitanika. Pritom su ispitanici nešto češće primali susjede u goste nego što su sudjelovali u zajedničkom obavljanju poslova ili pak izmjenjivali neke usluge sa susjedima. Najčešća ocjena za dvije čestice

koje mjere gustoću susjedskih društvenih odnosa bila je dvojka. Pritom rezultati pokazuju da je krug ljudi od kojih se može nešto posuditi nešto veći od kruga ljudi koje ispitanici smatraju svojim prijateljima. Konkretno, oko 40% ispitanika navodi odgovore koji upućuju na množinu susjeda koje smatraju svojim prijateljima (odgovori: »više njih«, »dosta«, »većinu«, »sve«, »puno« ili broj od 3 naviše) dok njih oko 26% navodi da u susjedstvu nemaju prijatelja. Na pitanje o mogućnosti male posudbe, oko 57% ispitanika daju odgovore koji upućuju na množinu susjeda od kojih mogu posuditi neku malu stvar, dok njih oko 13% navodi da takvih osoba nema u njihovom susjedstvu.

Tablica 5.

Skala susjedskih društvenih odnosa - deskriptivne karakteristike

Učestalost susjedskih odnosa	1. Nikada	2. Rijetko	3. Ponekad	4. Često	5. Svakodnevno	M	SD
1. Posjećujete susjede u njihovom domu	12,5%	28,5%	35,1%	20,2%	3,7%	2,74	1,03
2. Susjedi posjećuju Vas u Vašem domu	10,7%	25,5%	36,9%	23,0%	3,9%	2,84	1,02
3. Zastanete i razgovarate sa susjedima	3,1%	8,6%	29,4%	42,6%	16,3%	3,60	0,96
4. Zajedno s njima obavljate neke poslove	23,6%	25,5%	31,3%	16,9%	2,7%	2,49	1,11
5. Sa susjedima izmjenjujete usluge	16,5%	24,1%	37,8%	18,2%	3,4%	2,68	1,06
Gustoća susjedskih odnosa	1	2	3	4	5	M	SD
6. Koliko susjeda biste mogli pitati da Vam posude neke male stvari?	12,7%	29,9%	23,2%	18,8%	15,3%	2,94	1,27
7. Koliko susjeda smatrate svojim prijateljima?	26,2%	33,3%	17,6%	12,0%	10,9%	2,48	1,29

Na skali kojom su mjereni susjedski društveni odnosi provedena je i faktorska analiza metodom glavnih komponenti. U provedenoj analizi također se izdvojio samo jedan faktor s karakterističnim korijenom većim od 1. Izdvojeni faktor objašnjava 61,5% varijance, pri čemu svih sedam analiziranih tvrdnji ima visoke projekcije

na utvrđenom faktoru (u rasponu od 0,692 do 0,862). Pouzdanost analizirane skale iznosi $\alpha=0,894$ (tablica 7.). U nastavku analize i za ovaj će instrument biti korištena prosječna skalna vrijednost kao pokazatelj uključenosti pojedinca u društvene odnose u susjedstvu.

Tablica 6.

Rezultati faktorske analize metodom glavnih komponenti na skali susjedskih društvenih odnosa: karakteristični korijeni i udio protumačene varijance

Faktor	Karakterističan korijen	Protumačena varijanca
1.	4,304	61,486%
2.	0,921	13,163%
3.	0,578	8,264%
4.	0,555	7,927%
5.	0,316	4,514%
6.	0,194	2,771%
7.	0,131	1,874%

Tablica 7.

Rezultati faktorske analize metodom glavnih komponenti na skali susjedskih društvenih odnosa: projekcije na izdvojenom faktoru te Cronbachov koeficijent pouzdanosti

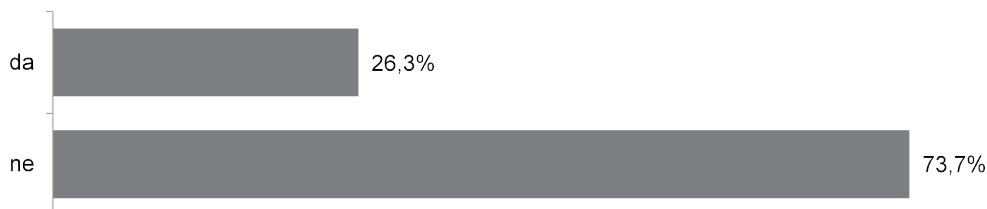
Varijabla	Projekcija	Cronbachov alfa
1. Posjećujete susjede u njihovom domu	0,847	0,889
2. Susjedi posjećuju Vas u Vašem domu	0,862	
3. Zastanete i razgovarate sa susjedima	0,716	
4. Zajedno s njima obavljate neke poslove	0,813	
5. Sa susjedima izmjenjujete usluge	0,828	
6. Koliko susjeda biste mogli pitati da Vam posude neke male stvari?	0,711	
7. Koliko susjeda smatrate svojim prijateljima?	0,692	

Kao jedan od pokazatelja uključenosti u susjedske društvene odnose korištena je varijabla *sudjelovanje u aktivnostima usmjerenima na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu*. Na pitanje o sudjelovanju u takvom tipu aktivnosti u posljednjih godinu dana, 26,3% ispitanika je odgovorilo

potvrдно dok je 73,7% ispitanika kazalo da u navedenom razdoblju nije sudjelovalo u akcijama koje su imale za cilj poboljšati uvjete življenja u njihovom susjedstvu ili lokalnoj zajednici.

Slika 2.

Razdioba odgovora na pitanje »Jeste li sudjelovali u akcijama koje su imale za cilj poboljšati uvjete življenja u Vašem susjedstvu ili lokalnoj zajednici?«

U nastavku analize provedena je hijerarhijska regresijska analiza kako bi utvrdili u kojoj mjeri odabrane varijable doprinose objašnjavanju percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Regresijska analiza provedena je u tri koraka, odnosno korištenjem tri bloka. U prvom bloku bile su demografske (spol i dob) i socio-ekonomske (obrazovanje i prihodi) varijable, u drugom bloku bile su varijable koje se odnose na rezidencijalni status ispitanika (veličina naselja te veličina zgrade), a u trećem bloku bile su varijable koje se odnose na uključenost u društveni život susjedstva (participaciji u aktivnostima usmjerenima na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu te učestalost i gustoća društvenih odnosa u susjedstvu).

U sljedećoj tablici prikazane su korelacije između varijabli uključenih u hijerarhijsku regresijsku analizu. Prikazana razdioba otkriva da najveći broj prediktorskih varijabli nije međusobno povezan ili

da među njima postoji niska povezanost ($r < 0,35$). Povezanost koja se može okarakterizirati kao umjerena ($r = 0,43$) uočena je jedino između veličine naselja i veličine stambene zgrade u kojima ispitanik ima adresu stanovanja, pri čemu je riječ o pozitivnoj povezanosti (očekivano, nalaz upućuje na to da su zgrade s tri ili više stanova češće u većim naseljima). S druge strane, percepcija socijalne kohezije, osim umjerenе povezanosti s ukupnim rezultatom ostvarenim na skali susjedskih društvenih odnosa ($r = 0,57$), sa svim drugim korištenim prediktorskim varijablama bila je slabo ili uopće nije bila povezana. Korelacija sa skalom susjedskih društvenih odnosa pokazuje da osobe koje se učestalije druže sa susjedima i(li) imaju odnose s većim brojem susjeda češće percipiraju viši stupanj socijalne kohezije u susjedstvu.

Tablica 8.

Pearsonov koeficijent korelacije između varijabli korištenih u analizi

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
Percepcija socijalne kohezije	-							
Spol	-0,03	-						
Dob	0,13**	0,00	-					
Obrazovanje	-0,12**	-0,01	-0,31**	-				
Prosječna mjesečna primanja po članu kućanstva	-0,08*	0,05	-0,09**	0,33**	-			
Veličina naselja	-0,03	-0,03	0,02	0,25**	0,16**	-		
Veličina zgrade	-0,12**	-0,01	-0,07*	0,23**	0,18**	0,43**	-	
Sudjelovanje u aktivnostima usmjerenima na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu	0,18**	0,03	-0,02	0,00	0,01	-0,01	0,06	-
Učestalost i gustoća društvenih odnosa u susjedstvu	0,57**	0,06*	0,10**	-0,17**	-0,09**	-0,18**	-0,21**	0,29**

* $p < 0,05$; ** $p < 0,01$

U tablici 9. prikazani su rezultati hijerarhijske regresijske analize koji otkrivaju da korišteni set prediktora objašnjava ukupno 32% varijance percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Iz prikazane razdiobe strukture te relativne snage pojedinih prediktora razvidno je da demografske i socio-ekonomske varijable ne pridonose znatnije objašnjenju percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Naime, četiri prediktorske varijable uvedene u prvom koraku objašnjavaju tek 1,7% varijance pri čemu je od njih četiri jedino dob ispitanika statistički značajan prediktor percepcije socijalne kohezije u susjedstvu na način da starije osobe u većoj mjeri percipiraju veći stupanj socijalne kohezije ($\beta=0,092$; $p < 0,05$). Uvođenjem varijabli koje se odnose na rezidencijalni status ispitanika u drugom koraku,

objašnjenje percepcije socijalne kohezije povećava se tek za 0,7 postotnih bodova i iznosi 2,4% ukupne varijance. Pritom je od dvije uvedene varijable samo ona koja se odnosi na veličinu zgrade u kojoj ispitanici stanuju bila statistički značajni prediktor – ispitanici koji stanuju u zgradama s jednim ili dva stana češće percipiraju veći stupanj socijalne kohezije u susjedstvu od onih koji žive u zgradama s tri ili više stanova ($\beta=-0,015$; $p < 0,05$). U trećem koraku uvedene su varijable koje se odnose na uključenost ispitanika u susjedske društvene odnose. Treći blok je postotak objašnjene varijance povećao za 29,8 postotnih bodova i na kraju postupka analize doprinosa pojedinih prediktora ukupno je objašnjeno 32% varijance percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Od dvije varijable uvedene

u posljednjem bloku statističkim značajnim prediktorom se pokazala jedino skala susjedskih društvenih odnosa ($\beta=0,557$; $p<0,01$) – osobe koje postižu veći rezultat na skali susjedskih društvenih odnosa češće percipiraju veći stupanj socijalne kohezije u susjedstvu. Drugim riječima, osobe koje se češće druže i(ili) druže s većim brojem susjeda doživljavaju vlastito susjedstvo kao snažnije povezanu društvenu skupinu. Osim toga, uvođenjem trećeg bloka u ana-

lizu promijenjen je i doprinos objašnjenju percepciji socijalne kohezije u susjedstvu nekih varijabli uvedenih u prethodna dva bloka. Konkretno, nakon uvođenja trećeg bloka varijabla veličina zgrade u kojoj ispitanik stanuje više ne doprinosi značajno objašnjenju, dok je spol postao statistički značajan prediktor pri čemu osobe ženskog spola češće percipiraju veći stupanj socijalne kohezije u susjedstvu.

Tablica 9.

Rezultati hijerarhijske regresijske analize za predviđanje percepcije socijalne kohezije u susjedstvu

Prediktori	1. korak β	2. korak β	3. korak β	
Demografska i socio-ekonomska obilježja	Spol	-0,039	-0,039	-0,064*
	Dob	0,092*	0,088*	0,071*
	Obrazovanje	-0,057	-0,044	0,023
	Primanje	-0,044	-0,033	-0,028
Rezidencijalni status	Veličina naselja		0,019	0,057
	Veličina zgrade		-0,105**	-0,030
Uključenost u lokalne društvene odnose	Sudjelovanje u aktivnostima usmjerenima na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu			0,014
	Učestalost i gustoća društvenih odnosa u susjedstvu			0,557**
Ukupni model	Korigirani R2	0,017	0,024	0,320
	F	4,564**	4,397**	50,348**
	Δ Korigirani R2		0,007	0,298

* $p<0,05$; ** $p<0,01$

RASPRAVA

Ciljevi ovog istraživanja postavljeni su na dvije razine. Na prvoj razini, cilj je bio dobiti generalni uvid u neke aspekte socijalne integracije u susjedstvu. Konkretno, namjera je bila doznati kako građani Hrvatske percipiraju socijalnu koheziju u njihovom susjedstvu, odnosno kako doživljavaju društvene odnose među ljudima s kojima dijele širi životni prostor. Na drugoj razini, cilj je bio utvrditi odrednice percep-

cije socijalne kohezije, odnosno, provjeriti u kojoj mjeri demografska i socio-ekonomska obilježja, zatim rezidencijalni status te uključenost u lokalne društvene odnose utječu na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu.

U analizi su korišteni podaci prikupljeni anketnim istraživanjem Pilarov barometar hrvatskog društva. Navedenim istraživanjem podaci o percepciji socijalne kohezije u susjedstvu prikupljeni su korištenjem skraćene verzije instrumenta preuzetog od

Sampsona, Raudenbush i Earls (1997.). Spomenuti autori su u operacionalizaciji koncepta socijalne kohezije stavili naglasak na susjedstvo kao analitički okvir što ovu skalu čini primjerenom za istraživanje percepcije socijalne kohezije u susjedstvu.

Provedena analiza pokazala je da od tri elementa lokalne socijalne kohezije (solidarnost, povezanost i povjerenje), a na koja je usmjeren instrument za mjerenje percepcije socijalne kohezije u susjedstvu, u hrvatskom društvu samo spremnosti pomaganja susjedu ne manjka. Druga dva elementa ipak su nešto lošije ocijenjena. Pritom povjerenje u susjede stoji nešto bolje u odnosu na međusobnu povezanost susjeda. Usprkos određenim razlikama u ocjeni svake od tri spomenute dimenzije, detaljna analiza pokazala je visok stupanj njihove međusobne povezanosti. Dakle, radi se o tri elementa koja su međusobno snažno isprepletana i čijim cjelovitim obuhvatom možemo dobiti onaj prvi, plošan uvid u to u kakvom susjedstvu živimo, odnosno kako ga doživljavamo.

Analiza koja je krenula tim tragom, a uključuje paralelnu usporedbu ocjene za sve tri navedene dimenzije, otkriva kako je tek jedna trećina ispitanika izrazila slaganje sa sve tri ponuđene tvrdnje. No, da sve nije tako crno, govori podatak da je ipak manje onih koji ne vide niti jedan element koji upućuje na skladne društvene odnose u njihovom susjedstvu; oko 21% ispitanika nije se složilo niti s jednom od tri ponuđene tvrdnje. Treću, najveću skupinu, čine, dakle, oni koji su negdje između – oko 46% ispitanika se slažu s nekim od ponuđenih tvrdnji, s nekima se ne slažu, a oko nekih pak nemaju mišljenje. Sve u svemu, svođenje bilance upućuje na to da se tek manji broj ispitanika može pohvaliti da živi u skladnom susjedstvu, skladnom dakako u smislu percipiranog stupnja socijalne kohezije, dok najveći broj njih nalazi neke

elemente koji upućuju na manjkavosti ili potpuno odsustvo socijalne kohezije u njihovom susjedstvu.

Pri interpretaciji ovih nalaza treba se podsjetiti da koncept socijalne kohezije prekoračuje puko evidentiranje odsustva socijalnog konflikta i(li) socijalnog raslojavanja. Naime, koncept socijalne kohezije nastoji odgovoriti na pitanje o postojanju potencijala u nekoj grupi da kolektivno djeluje u svrhu ispunjavanja nekih zajedničkih ciljeva. Za tako nešto nužan preduvjet jest odsustvo socijalnog konflikta kao i odsustvo socijalnog raslojavanja, međutim potrebno je još nešto. Potrebni su suradnja i dijalog, a temelj toga zasigurno jesu solidarnost, povezanost i povjerenje među ljudima koji dijele životni prostor. Imajući to na umu, u analizi je ciljano korišten stroži kriterij – tražilo se slaganje sa sve tri ponuđene tvrdnje iz instrumenta kojim je mjerena percepcija socijalne kohezije u susjedstvu kako bi bili izdvojeni oni ispitanici u čijem susjedstvu su prisutne sve tri dimenzije. U pokušaju davanja neke ukupne ocjene na osnovi ovako provedene analize – bez obzira što je uočen veći broj ispitanika koji primjećuju postojanje solidarnosti, povezanosti i povjerenja među ljudima u vlastitom susjedstvu od onih koji ne primjećuju niti jedan od navedena tri elementa – ipak se teško oteti dojmu da je jedna trećina malo. Malo je ispitanika koji mogu biti u potpunosti zadovoljni društvenim odnosima u svojem susjedstvu. Drugim riječima, ovaj nalaz upućuje na to da velikom broju lokalnih sredina u Hrvatskoj nedostaje nužan preduvjet za kolektivno djelovanje.

Drugi cilj istraživanja bio je utvrditi utjecaj pojedinih obilježja ispitanika te obrazaca njihove socijalne interakcije na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu. Pritom su korištene varijable spol, dob, obrazovanje te primanja ispitanika, zatim veličina naselja i veličina zgrade u kojoj ispi-

tanici prebivaju, sudjelovanje ispitanika u aktivnostima usmjerenima na poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu te učestalost i gustoća društvenih odnosa koje ispitanici imaju sa susjedima. U prvom koraku analizirana je povezanost svake od navedenih varijabli s ukupnim rezultatom postignutim na skali za mjerenje percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Dobivena korelacija pokazuje jedino umjereno snažnu povezanost percepcije socijalne kohezije u susjedstvu s ukupnim rezultatom na skali susjedskih društvenih odnosa – ispitanici koji se češće druže i (ili) imaju odnose s većim brojem susjeda ujedno i češće percipiraju veći stupanj socijalne kohezije u susjedstvu – dok dobivene korelacije s ostalim analiziranim varijablama upućuju na izrazito slabu povezanost ili pak na odsustvo povezanosti.

Provedena hijerarhijska regresijska analiza pokazala je da korišteni prediktorski sklop objašnjava ukupno 32% varijance percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Analiza relativnog doprinosa pojedinih prediktora pokazala je da su u zadnjem koraku – kada je uključeno svih osam prediktorskih varijabli – samo spol i dob ispitanika te rezultat ostvaren na skali susjedskih odnosa statistički značajno pridonijeli objašnjavanju varijance percepcije socijalne kohezije. Prije nego što je u analizu uveden blok s varijablama koje se odnose na uključenost u lokalne društvene odnose, objašnjenju percepcije socijalne kohezije u susjedstvu je statistički značajno pridonosila i veličina zgrade u kojoj osoba ima prebivalište, međutim, model u kojem je bila uključena i navedena varijabla ukupno je objašnjavao malu količinu varijance (oko 2%). Ukratko, u zadnjem bloku utvrđeno je da osobe ženskog spola, zatim osobe starije životne dobi te osobe koje se češće druže i (li) imaju društvene odnose s većim brojem susjeda češće percipiraju veći stupanj socijalne ko-

hezije u susjedstvu. Pritom iznos standardiziranog regresijskog koeficijenta pokazuje da spol i dob znatno manje utječu na stupanj percepcije socijalne kohezije nego učestalosti i gustoća susjedskih društvenih odnosa. Svakako je zanimljiv i nalaz da samo sudjelovanje u akcijama koje za cilj imaju poboljšanje uvjeta življenja u susjedstvu, pri kontroli ostalih prediktorskih varijabli, ne pridonosi značajno objašnjenju percepcije socijalne kohezije u susjedstvu. Čitanje ovoga nalaz u drugom smjeru otkriva da spremnost na pomoć, odnosno motivacija za lokalno volontiranje, očito nema ishodište u doživljaju socijalne kohezije u samome susjedstvu, nego je rezultat nekih drugih okolnosti. Dakle, u hrvatskom kontekstu spremnost na pomoć susjedima je nešto što postoji neovisno o načinu na koji su doživljeni društveni odnosi u susjedstvu.

Bez obzira na to što se lokalno volontiranje nije pokazalo relevantnim za objašnjavanje percepcije socijalne kohezije u susjedstvu, dobiveni nalaz potvrđuje polaznu hipotezu. Naime, provedena analiza otkriva da doživljaj socijalne kohezije u susjedstvu dijelom jest pod utjecajem nekih demografskih i socio-ekonomskih obilježja, no ipak je u najvećoj mjeri obilježen vlastitim iskustvom, odnosno (ne)sudjelovanjem u susjedskim društvenim odnosima. Imajući na umu objektivnu i percipiranu dimenziju socijalne kohezije (Bollen i Hoyle, 1990.), nalazi provedene analize upućuju na njihovu znatnu povezanost – doživljaj socijalne kohezije u vlastitom susjedstvu je pod snažnim utjecajem uključenosti u lokalne društvene odnose u tom istom susjedstvu.

Prije usporedbe naših nalaza s onima nekih ranije provedenih sličnih istraživanja, valja ponovno istaknuti kako su rezultati prethodnih istraživanja u pogledu utjecaja demografskih i socio-ekonomskih obilježja ispitanika na njihovu percepciju socijalne kohezije u susjedstvu ne upućuju

na postojanje neke stabilne međusobne povezanosti. Primjerice, Hipp i Perrin (2006.: 2515-2516) otkrivaju kako obilježja poput dobi, spola, stupnja obrazovanja i prihoda kućanstva imaju mali utjecaj na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu, zatim Robinson i Wilkinson (1995.: 137) otkrivaju značajnu negativnu povezanost s ostvarenim приходima i stupnjem obrazovanja, dok Oh (2013.: 502) značajnu pozitivnu povezanost s приходima kućanstva. U tom kontekstu, nalazi naše analize su na tragu onih u kojima nije utvrđena povezanost između demografskih i socio-ekonomskih varijabli s percepcijom socijalne kohezije u susjedstvu. U pogledu odnosa uključenosti u lokalne društvene odnose i percepcije socijalne kohezije susjedstva, nalazi naše analize potvrđuju nalaze dobivene u već spomenutim starijim istraživanjima. Podsjetimo, Connerly i Marans (1985.), Lee i sur. (1991.) te Sampson (1991.) nalaze pozitivnu povezanost socijalne kohezije u susjedstvu s postojanjem međusudjerskih mreža/veza (Hipp i Perrin 2006.: 2507-2508). Nadalje, Hipp i Perrin (2006.: 2515-2516) zaključuju kako na percepciju socijalne kohezije u susjedstvu pozitivno utječu razvijene međusudjerske mreže (»neformalne veze«) te kako aktivan volonterski rad (»formalne veze«) ima mali utjecaj na fenomen.

Prikazana analiza bila je prije svega usredotočena na pitanje kako na doživljaj socijalne kohezije u susjedstvu utječu individualna obilježja samih aktera dok su obilježja sredine u kojoj se socijalna interakcija odvija u najvećoj mjeri izmakla analizi. Znajući da kontekstualni elementi, ponajprije socioekonomska struktura susjedstva (Jelić i Löw Stanić, 2014.) pa i sam fizički ambijent utječe na karakter socijalne dinamike, za cjelovito sagledavanje problema percepcije socijalne kohezije u susjedstvu trebalo bi uzeti u obzir i karakteristike sa-

moga susjedstva. U tom smislu, buduća istraživanja bi svakako trebala detaljnije zahvatiti obilježja socijalne strukture susjedstva kao i njegovu osnovnu morfologiju.

Osim toga, socijalna kohezija pretpostavlja uključivanje različitih socijalnih aktera u život zajednice pa tako i različitih etničkih i nacionalnih skupina koje u njoj žive. Etnička dimenzija lokalnih društvenih odnosa u hrvatskom kontekstu ima posebnu težinu zbog iskustva ratnih stradanja tijekom Domovinskog rata. Ratna razaranja u Hrvatskoj su nerijetko dovela i do urušavanja prijeratnih društvenih veza. Međutim, istraživanja su pokazala da je i u tim teškim i kompleksnim okolnostima postojala, u određenim slučajevima, solidarnost među susjedima različite nacionalne pripadnosti (Babić, 2006.). Sam utjecaj etniciteta na uspostavu lokalnih društvenih odnosa povezan je pak s intenzitetom ratnih zbivanja na tom području (Banovac i Boneta, 2006.). Naznačeni elementi ukazuju na to da neka buduća istraživanja percepcije socijalne kohezije u lokalnoj zajednici u onim naseljima u Hrvatskoj u kojima su ratna zbivanja ostavila dublje rane nikako ne bi smjela zanemariti niti etničku dimenziju lokalnih društvenih odnosa.

LITERATURA

- Adams, R. E. (1992). Is happiness a home in the suburbs? The influence of urban versus suburban neighborhood on psychological health. *Journal of Community Psychology*, 20(4), 353-372. doi: 10.1002/1520-6629(199210)20:4<353::AID-JCOP2290200409>3.0.CO;2-Z
- Babić, D. (2006). Prijeratno, ratno i poslijeratno hrvatsko-srpsko susjedstvo u lokalnim zajednicama. *Sociologija sela*, 44(174), 417-437. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/file/138156>
- Banovac, B., & Boneta, Ž. (2006). Etnička distanca i socijalna (dez)integracija lokalnih za-

- jednica. *Revija za sociologiju*, 37(1-2), 21-46. Dostupno na hrcak.srce.hr/file/20341
- Barić, S., & Dobrić, D. (2012). Europeizacija civilnog društva u RH: shvaćanje socijalnog kapitala ozbiljno?. *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, 33(2), 883-916. Dostupno na <http://hrcak.srce.hr/file/158135>
- Berger, P. (1998). *The limits of social cohesion: Conflict and mediation in pluralist societies*. Boulder, CO: Westview Press.
- Bollen, K., & Medrano, J. D. (1998). Who are the Spaniards? Nationalism and identification in Spain. *Social Forces*, 77(2), 587-621. doi: 10.1093/sf/77.2.587
- Bollen, K. A., & Hoyle, R. H. (1990). Perceived cohesion: A conceptual and empirical examination. *Social Forces*, 69(2), 479-504. doi: 10.1093/sf/69.2.479
- Bromell, L., & Cagney, K. A. (2014). Companionship in the neighborhood context: Older adults' living arrangements and perceptions of social cohesion. *Research on Aging*, 36(2), 228-243. doi: 10.1177/0164027512475096
- Brown, G., Brown, B. B., & Perkins, D. D. (2004). New housing as neighbourhood revitalisation: Place attachment and confidence among residents. *Environment and Behavior*, 36(6), 749-775. doi: 10.1177/0013916503254823
- Buckner, J. C. (1988). The development of an instrument to measure neighbourhood cohesion. *American Journal of Community Psychology*, 16(6), 771-791. doi: 10.1007/BF00930892
- Cars, G., Madanipour, A., & Allen, J. (1998). *Social exclusion in European cities*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Castells, M. (1997). *The Power of Identity*. Oxford: Blackwell.
- Chan, J., To, H.-P., & Chan, E. (2006). Reconsidering social cohesion: Developing a definition and analytical framework for empirical research. *Social Indicators Research*, 75(2), 273-302. doi: 10.1007/s11205-005-2118-1
- Chan, S. T. M., Chiu, S. W. S., & Chiu, M. Y. L. (2010). One country two cities: Comparison of the perceived cohesion in Guangzhou and Hong Kong. In K. H. Mok & Y. Ku (Eds.), *Social Cohesion in Greater China. Challenges for Social Policy and Governance* (pp. 121-146). Singapore: World Scientific Publishing.
- Chin, W. W., Salisbury, W. D., Pearson, A. W., & Stollak, M. J. (1999). Perceived cohesion in small groups: Adapting and testing the perceived cohesion scale in a small-group setting. *Small Group Research*, 30(6), 751-766. doi: 10.1177/104649649903000605
- Coleman, J. (1990). *Foundations of Social Theory*. Harvard: Harvard University Press.
- Dassopoulos, A., & Monnat, M. S. (2010). Do perception of social cohesion, social support and social control mediate the effects of local community participation on neighborhood satisfaction?. *Environment and Behavior*, 43(4), 546-565. doi: 10.1177/0013916510366821
- Feld, C. L., & Carter, W. C. (1998). When desegregation reduces interracial contact: a class size paradox for weak ties. *American Journal of Sociology*, 103(5), 1165-1186. doi: 10.1086/231350
- Fone, D. L., Farewell, D. M., & Dunstan, F. D. (2006). An econometric analysis of neighbourhood cohesion. *Population Health Metrics*, 4, 17. doi: 10.1186/1478-7954-4-17
- Forrest, R. (2008). Who cares about neighbourhoods?. *International Social Science Journal*, 59(191), 129-141. doi: 10.1111/j.1468-2451.2009.00685.x
- Forrest, R., & Yip, N. (2007). Neighbourhood and Neighbouring in Contemporary Guangzhou. *Journal of Contemporary China*, 16(50), 47-64. doi: 10.1080/10670560601026736
- Fukuyama, F. (1999). *The great disruption: Human nature and the reconstitution of social order*. London: Profile Books.
- Fukuyama, F. (2001). Social capital, civil society and development. *Third World Quarterly*, 22(1), 7-20. doi: 10.1080/713701144
- Giardiello, M. (2014). The generative theory of social cohesion and civic integration. *European Scientific Journal*, 2, 80-89. Available at eujournal.org/index.php/esj/article/download/3696/3549
- Gough, I., & Oloffson, G. (1999). *Capitalism and social cohesion: Essays on exclusion and integration*. Basingstoke: Macmillan.
- Grannis, R. (1998). The importance of trivial streets: Residential streets and residential segregation. *American Journal of Sociology*, 103(6), 1530-1564. doi: 10.1086/231400

- Gross, N., & Martin, W. E. (1952). On group cohesiveness. *American Journal of Sociology*, 57(6), 546-564. doi: 10.1086/221041
- Guest, A. M., & Lee, B. A. (1984). How urbanites define their neighbourhood. *Population and Environment*, 7(1), 32-56. doi: 10.1007/BF01257471
- Herting, J. R., & Guest, A. M. (1984). Components of satisfaction with local arenas in the metropolis. *The Sociological Quarterly*, 26(1), 99-115. doi: 10.1111/j.1533-8525.1985.tb00218.x
- Hipp, J. R., & Perrin, A. (2006). Nested loyalties: Local networks' effects on neighbourhood and community cohesion. *Urban Studies*, 43(13), 2503-2523. doi: 10.1080/00420980600970706
- Hobson-Prater, T., & Leech, G. J. (2012). The significance of race for neighborhood social cohesion: Perceived difficulty of collective action in majority black neighborhoods. *Journal of Sociology & Social Welfare*, 39(1), 89-109. Available at https://www.wmich.edu/hhs/newsletters_journals/jssw_institutional/individual_subscribers/39.1.Hobson.pdf
- Kawachi, I., & Berkman, L. F. (2000). Social cohesion, social capital and health. In I. Kawachi & L. F. Berkman (Eds.), *Social epidemiology* (pp. 174-190). New York: Oxford University Press.
- Kearns, A., & Forrest, R. (2000). Social cohesion and multilevel urban governance. *Urban Studies*, 37(5-6), 995-1017. doi: 10.1080/00420980050011208
- Kearns, A., & Parkinson, M. (2001). The significance of neighbourhood. *Urban Studies*, 38(12), 2103-2110. doi: 10.1080/00420980120087063
- Lelieveldt, H. (2004). Helping citizens help themselves: Neighbourhood improvement programs and the impact of social networks, trust, and norms on neighbourhood oriented forms of participation. *Urban Affairs Review*, 39(5), 531-551. doi: 10.1177/1078087404263601
- Letki, N. (2008). Does diversity erode social cohesion?: Social capital and race in British neighbourhoods. *Political Studies*, 56(1), 99-126. doi: 10.1111/j.1467-9248.2007.00692.x
- Leventhal, T., & Brooks-Gunn, J. (2000). The neighbourhood they live in: The effects of neighbourhood residence and child and adolescent outcomes. *Psychological Bulletin*, 126(2), 309-337. doi: 10.1037/0033-2909.126.2.309
- Li, C., Hsu, P., & Hsu, S. (2011). Assessing the application of the neighborhood cohesion instrument to community research in East Asia. *Journal of Community Psychology*, 39(8), 1031-1039. doi: 10.1002/jcop.20448
- Lockwood, D. (1999). Civic integration and social cohesion. In I. Gough & G. Oloffson (Eds.), *Capitalism and social cohesion: Essays on exclusion and integration* (pp. 63-83). Basingstoke: Macmillan.
- Lu, M. (1999). Determinants of residential satisfaction: Ordered logit vs. Regression models. *Growth and Change*, 30(2), 264-287. doi: 10.1111/0017-4815.00113
- Miletić, G.-M. (2015). Who is (still) socializing with neighbors? A contribution to the analysis of local social relations. *Sociologija i prostor*, 53(2), 97-115. doi: 10.5673/sip.53.2.1
- Moser, G., Ratiu, E., & Fleury-Bahi, G. (2002). Appropriation and interpersonal relationships: From dwelling to city through the neighborhood. *Environment and Behavior*, 34(1), 122-136. doi: 10.1177/0013916502034001009
- Oh, J.-H. (2003). Assessing the social bonds of elderly neighbors: The roles of length of residence, crime victimization, and perceived disorder. *Sociological Inquiry*, 73(4), 490-510. doi: 10.1111/1475-682X.00068
- Phillipson, C., Bernard, M., Phillips, J., & Ogg, J. (1999). Older people's experiences of community life: patterns of neighbouring in three urban areas. *Sociological Review*, 47(4), 715-739. doi: 10.1111/1467-954X.00193
- Robinson, D., & Wilkinson, D. (1995). Sense of community in a remote mining town: Validating a Neighborhood Cohesion scale. *American Journal of Community Psychology*, 23(1), 137-148. doi: 10.1007/BF02506926
- Salisbury, W. D., Carte, T. A., & Chidambaram, L. (2006). Cohesion in virtual teams: Validating the perceived cohesion scale in a distributed setting. *ACM SIGMIS*, 37(2-3), 147-155. doi: 10.1145/1161345.1161362
- Sampson, R. J., Morenoff, J. D., & Earls, F. (1999). Beyond social capital: Spatial dynam-

- ics of collective efficacy for children. *American Sociological Review*, 64(5), 633-660. doi: 10.2307/2657367
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighbourhood and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918-924. doi: 10.1126/science.277.5328.918
- Shaw, A., & Shaw, M. (1999). Social empowerment through community networks. In D. Schon, B. Sanyal & W. Michell (Eds.), *High technology and low income communities: Prospects for the positive use of information technology*. Cambridge: MIT Press.
- Slavuj, L. (2012). Evaluacija kvalitete urbanoga susjedstva – prednosti i nedostaci neposrednog životnog prostora. *Sociologija i prostor*, 50(2), 183-201. doi: 10.5673/sip.50.2.3
- Smith, R. A. (1975). Neighbourhood cohesion: A review and some suggestions. *Human Ecology*, 3(3), 143-160. doi: 10.1007/BF01531638
- Turner, B. (1991). *Prolegomena to a general theory of social order*. University of Essex.
- Twigger-Ross, C., & Uzzell, D. (1996). Place and identity processes. *Journal of Environmental Psychology*, 16(3), 205-220. doi: 10.1006/jevp.1996.0017
- Wen, M., Browning, C. R., & Cagney, K. A. (2003). Poverty, affluence and income inequality: Neighborhood economic structure nad its implications for health. *Social Science and Medicine*, 57(5), 843-860. doi: 10.1016/S0277-9536(02)00457-4
- Wilkinson, D. (2007). The multidimensional nature of social cohesion: Psychological sense of community, attraction and neighboring. *American Journal of Community Psychology*, 40(3-4), 214-229. doi: 10.1007/s10464-007-9140-1
- Winkel, G. (1981). The perception of neighbourhood change. In J. Jarvey (Ed.), *Cognition and social behaviour and the environment* (pp. 830-840). New York: Erlbaum.
- Woldoff, R. A. (2002). The effects of local stressors on neighborhood attachment. *Social Forces*, 81(1), 87-116. doi: 10.1353/sof.2002.0065
- Young, A. F., Russell, A., & Powers, J. R. (2004). The sense of belonging to a neighborhood: Can it be measured and is it related to health and well being of older women?. *Social Science and Medicine*, 59(12), 2627-2637. doi: 10.1016/j.socscimed.2004.05.001

Summary

NEIGHBOURHOOD AND SOCIAL INTEGRATION: THE INFLUENCE OF LOCAL SOCIAL RELATIONS ON THE PERCEPTION OF SOCIAL COHESION ON THE EXAMPLE OF CROATIA

Geran Marko Miletić
Rašeljka Krnić
Filip Majetić

Institute of Social Sciences Ivo Pilar
Zagreb, Croatia

Although seemingly paradoxical, it seems that today, in the time when globalization processes of Western civilisation are at their prime, for many people the ideas of security, closeness and belonging remained increasingly important. Numerous recent research studies in social sciences speak of the importance of neighbourhood at different levels, and this importance is primarily manifested in the positive influence produced by the satisfaction with the neighbourhood that one lives in. Study of neighbourhood characteristics is very relevant today and in that sense, our research aims to contribute to a better understanding of this complex phenomenon in the context of Croatian society as well. The aim of this research is to gain a basic insight into the perception of the level of social integration in the neighbourhood, and to determine to which extent personal experience of social interaction with those that one shares one's living space with influences the perception of social cohesion in Croatian society. The results of the research have shown that only a smaller number of respondents can brag about living in a harmonious neighbourhood, at which harmonious refers to the achieved level of social integration, while most of them find some elements that point to inadequacies or a complete absence of social integration in their neighbourhood.

Key words: neighbourhood, social integration, perception of social cohesion.